

КОМПОНЕНТИ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ЗАПИСУ

Опис частин, з яких складається запис

Бібліографічний MARC-запис містить три основні компоненти: Лідер, Довідник та Змінні поля. Інформація, яка викладена далі, коротко описує структуру MARC-запису. Детальніше це розглянуто в **Специфікаціях MARC 21 для структури запису, наборів символів і засобів обміну** (MARC 21 Specifications for Record Structure, Character Sets, and Exchange Media).

- **Лідер або Маркер (Leader)** – перше та обов'язкове поле, елементи даних якого надають інформацію для обробки запису. Елементи даних містять числа чи кодові значення та ідентифікуються спорідненою символічною позицією. Лідер має фіксовану довжину, що складає 24 символічні позиції.
- **Довідник (Directory)** – серія введень, що містить мітку (тег), довжину та початкове місце розташування кожного змінного поля у записі. Довжина кожного введення містить 12 символічних позицій. Введення Довідника для змінних контрольних полів розміщуються першими, відповідно до зростання числових міток (тегів) поля. Наступні введення полів змінних даних розміщуються відповідно до зростання відносно першого символу мітки (тега). Розміщення в записі полів змінних даних не обов'язково має бути ідентичним порядку відповідних їм введень Довідника. Дублетні мітки (теги) відрізняються тільки місцем розташування відповідних полів у записі. Довідник закінчується символом кінця поля (*ASCII 1E hex*).
- **Змінні поля** – решта полів, у яких організовані дані в MARC-записі. Кожне з них ідентифікується трисимвольною числовою міткою (тегом), яка зберігається у введенні Довідника для поля. Кожне поле закінчується символом кінця поля. Останнє змінне поле в записі закінчується і символом кінця поля (*ASCII 1E hex*), і символом кінця запису (*ASCII 1D hex*).

Існують два типи змінних полів:

- **Змінні контрольні поля** – поля 00X. Ці поля визначаються міткою (тегом) поля в Довіднику, але вони не містять позицій індикаторів і кодів підполів. Змінні контрольні поля структурно відрізняються від полів змінних даних. Вони можуть містити як одиничний елемент даних, так і серії елементів даних фіксованої довжини, що ідентифікуються спорідненою символічною позицією.
- **Поля змінних даних** – решта змінних полів, визначених у форматі. Додатково до позначення міткою (тегом) поля в Довіднику, поля змінних даних містять також дві **позиції індикаторів**, що розміщуються на початку кожного поля, і двосимвольний **код підполя**, що передує кожному елементу даних у середині поля.

Поля змінних даних згруповано в блоки за першим символом мітки (тегу) поля, що визначає функцію даних усередині запису. Тип інформації в полі визначається двома останніми символами міток (тегів) поля.

0XX Контрольна інформація, ідентифікаційні та класифікаційні номери і т. п.

1XX Авторизовані точки доступу

2XX Назви та відомості, що належать до назви (видання / редакція, вихідні дані і т. п.)

3XX Фізичний опис і т. п.

4XX Відомості про серію

5XX Примітки

6XX Поля предметного доступу

7XX Додаткові точки доступу, інші, ніж предмет чи серії; введення зв'язку

8XX Серійні додаткові точки доступу, утримання і т. п.

9XX Поля локального використання

В середині блоків 1XX, 4XX, 6XX, 7XX та 8XX, зазвичай, зберігаються визначені паралелі позначень змісту. Нижче наведені значення, що надаються двом останнім позиціям у мітках (тегах) полів:

X00 Імена осіб

X10 Назви організацій

X11 Назви заходів

X30 Назви, яким надається перевага

X40 Бібліографічні назви

X50 Тематичні терміни

X51 Географічні назви

В середині полів змінних даних застосовуються два види позначень змісту:

- **Позиції індикаторів** – перші дві символні позиції в полях змінних даних, що містять значення, які тлумачать або доповнюють дані в полі. Значення кожного індикатора розглядаються окремо, тобто не приписуються двом індикаторам разом. Значення індикаторів може позначатися алфавітними (нижнього регістру) або числовими символами. *Пробіл (ASCII SPACE)*, представлений у цьому документі як “#”, використовується в позиції невизначеного індикатора. У випадку, коли позиція індикатора визначена, пробіл “#” може бути надано значенням або означати відсутність інформації.
- **Коди підполів** – два символи, що передують в полі кожному елементу даних, що потребує окремої обробки. Код підполя складається з роздільника (ASCII 1F hex), представленого в цьому документі як позначка “\$”, за яким слідує ідентифікатор елемента даних. Ідентифікатори елементів даних можуть бути алфавітними (нижнього регістру) або числовими символами. Коди підполя

визначаються для кожного поля незалежно від інших полів, однак, там, де це можливо, у різних полях передбачаються паралельні значення (наприклад, у полях 100, 600, та 700 - імені особи). Коди підполів призначаються для ідентифікації даних, а не для впорядкування. Порядок розміщення підполів є загальноусталеним, згідно зі стандартами змісту даних, таких, як правила каталогізації.

Бібліографічний запис із декількома шрифтами

Бібліографічний MARC-запис може містити дані у різних шрифтах. Один шрифт вважається основним шрифтом для змісту даних запису, навіть, якщо інші шрифти також використовуються для змісту даних. Основні моделі багатошрифтових записів із прикладами записів повного рівня дивитись у *MARC 21 для бібліографічних даних : методичні рекомендації, Додаток D – Багатошрифтові записи.*

Повторюваність поля та підполя

Теоретично всі поля та підполя можуть повторюватись. Однак, характер даних часто не дозволяє їх повторення. Наприклад, запис може містити тільки одне *поле 1XX*, *поле 100* може містити тільки одне підполе *\$a (Ім'я особи)*, але може містити більше, ніж одне підполе *\$c (Титули, звання та інші слова, що асоціюються з іменем)*. Повторюваність чи неповторюваність поля або підполя позначається знаками **(п)** та **(нп)** після назви кожного поля або підполя та визначається у форматі.

Зв'язок полів

Поля у записі можуть бути спеціально пов'язані використанням загальноприйнятої техніки зв'язку полів. Технічні положення та синтаксис даних у підполі *\$8 (Зв'язок полів і номер послідовності)* визначається полями зв'язку. Структуру та синтаксис для підполя *\$8 (Зв'язок полів і номер послідовності)* дивитись у *MARC 21 для бібліографічних даних : методичні рекомендації, Додаток А – Контрольні підполя.*

Символ-заповнення та пов'язані значення

- **Символ-заповнення** (*ASCII 7C hex*), представлений у цьому документі вертикальним стовпчиком “|”, **може використовуватися** у бібліографічних записах у *полі 006, 007 та 008* і в підполі \$7 у *полі 533 (Примітка про репродукцію)* та у *полях 760-787 (Поля введення зв'язку)*. **Символ-заповнення не може використовуватись** у *полі Лідер* чи в мітках (тегах), позиціях індикаторів і в кодах підполів. Наявність символу-заповнення в бібліографічному записі означає, що формат визначає код для використання, але той, хто створює запис, вирішив не намагатися визначати код.
- **Код “u” (Невідомо або не визначено)** – якщо він визначений в полі, застосовується, щоб вказати на те, що той, хто створює запис намагався присвоїти код, але не зміг підібрати відповідного значення коду.
- **Код “n” (Не підходить)** – визначений у багатьох кодованих позиціях, щоб вказати на те, що характеристика, визначена позицією, не підходить для застосування до специфічного типу одиниці або виду запису.

Дисплейна константа

Дисплейна константа може бути терміном, фразою та/або інтервалом, чи знаком пунктуації, які можуть генеруватися системою, щоб зробити візуальне наведення даних у записі важливішим для користувача. У бібліографічному форматі певні мітки (теги) полів (*наприклад, поле 770 (Введення додатку / спеціального випуску)*), індикатори (*наприклад, у полі 511 перший індикатор (Контролер дисплейної константи)*) та коди підполя (*наприклад, предметні підзаголовки \$x, \$z, \$y, \$v у полях 6XX*) можуть використовуватися для генерування спеціальних термінів, фраз та/або інтервалів чи знаків пунктуації при виведенні запису на дисплей.

Використання дисплейних констант визначається кожною організацією чи системою. Приклади дисплейних констант розміщено під *Домовленостями введення інформації* в описі полів.

Відповідальність за зміст запису

MARC 21 формат для бібліографічних даних служить як засіб розповсюдження бібліографічних даних усіх типів між будь-якими організаціями. В основному, відповідальність за зміст даних, позначення змісту та перезапису бібліографічних даних усередині MARC-запису може бути встановлено на основі аналізу *поля 040 (Джерело каталогізації)*, вказаного у нижченаведеному розділі *Організації, відповідальні за зміст запису*.

Організації, відповідальні за зміст запису

У **немодифікованих записах** організація, що визначається як джерело оригінальної каталогізації в позиції *поля 008/39 (Джерело каталогізації)* та/або в *полі 040 (Джерело каталогізації)* підполі \$a (*Агенція оригінальної каталогізації*) є відповідальною за зміст даних запису. Організація, що визначається як перезаписуюча агенція в *полі 040 (Джерело каталогізації)* підполі \$c (*Агенція, яка здійснювала перезапис*) є відповідальною за позначення змісту та перезапис даних.

У **модифікованих записах** організації, що визначаються в *полі 040 (Джерело каталогізації)* підполі \$a (*Агенція оригінальної каталогізації*) та підполі \$d (*Організація, що модифікує запис*) несуть колективну відповідальність за зміст даних запису. Організації, що визначаються як перезаписуючі чи модифікуючі в *полі 040 (Джерело каталогізації)* підполях \$c та \$d несуть колективну відповідальність за позначення змісту, перезапис (адаптування) та модифікацію даних.

Елементи даних, що визначаються агенцією

Елемент даних, що визначається агенцією, є елементом, зміст якого визначається певною агенцією, яка несе за нього відповідальність, наприклад, *поле 010 (Контрольний номер Бібліотеки Конгресу)* чи *090 (Локальний шифр*

розміщення / шифр розміщення Наукової бібліотеки НТБ КПІ). Хоча, зазвичай, це є введенням інформації означеної агенції, інша організація може перезаписувати ці дані.

Елементи даних контрольованого списку

Деякі елементи даних містять дані, отримані з контрольованих списків, ведення яких здійснюється певними агенціями, *наприклад, Список MARC-кодів країн у позиціях поля 008/15-17 (Код місця публікації) та 044 (Код країни видавця / виробника).* Ці елементи визначаються в MARC 21 на рівні поля чи підполя, і в них можуть використовуватись значення тільки зі встановлених списків. Якщо в список треба внести зміни чи доповнення, то потрібно звернутися в агенцію, яка підтримує даний список.

Вимоги до рівня запису

Група користувачів може мати вимоги до запису повного та мінімального рівня для підтримки взаємодії між агенціями, що каталогізують. Про це рекомендується повідомляти всім можливим партнерам обміну даними.
